

ואו היה לך לומר כאשר אין מעשיהם טובים ימאס בהם שדבר זה אינו רק כי הבחירה בהם מצד עצמם וזוהי בחירה כללית. אבל באומות כ' קודם להיות לי לעם, שכאשר מעשיהם טובים וצדיקים או השם יתברך מקרב אותם, ואין הקירוב אליהם רק מצד הפרטי לא בחירה כללית, ולכן אצל נח שהשם יתברך קרבו זה היה בשביל מעשיו בלבד, ולכן לא היה הבחירה בורעו כלל. ואלו יבינו זה בני אדם לא עלה על מחשבתם מחשבת הכל לומר כי השם יתברך מאס בישראל חס ושלום.

דבר זה מה שהביא אותו הדור אל הארץ היה תולה בזכות אבות וגם דבר זה פרטי, אבל עיקר הבחירה שבחר השם יתברך באברהם לא היה בחירה פרטית רק שבחר בו ובורעו אחריו בחירה כללית ולא היה בחירה פרטית, שהבחירה הפרטית הוא לפי המקבל ואם נשתנה המקבל ישתנה הדבר ולכן יתורץ השאלה שלא הזכיר הכתוב צדקת אברהם קודם שנגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך וממולדתך וגו' שאם כך היה משמע שלכך נגלה עליו הקב"ה ואמר לו לך מארצך בשביל זכותך, שהזכיר, ואם כן היה זאת האהבה תלויה בדבר וכל אהבה התלויה בדבר בטל דבר בטל האהבה, לפיכך אל בחירה הפרטית יש שנוי ולא אל הבחירה כללית, וכיון שלא נזכר צדקת אברהם קודם שאמר לו לך מארצך לא היה זה בשביל צדקת אברהם עד שתאמר אם בטל דבר בטל האהבה, כי זכות אבות אפשר שיהיה תמה וא"כ תהיה הבחירה הזאת שבחר באברהם בטל, ולכן לא הזכיר זכותו לומר כי הבחירה הזאת לא תליא בזכות כלל, לכך אי אפשר שיהיה דבר זה בטל ודברים אלו ביארו חכמים בדברייהם הנאמנים במדרש מי זה ערב לבו לגשת אל ה' אמר רבא בר רב הונא מעלה זו יש בין ישראל לגוים, דאלו בישראל כתיב והייתי לכם לאלהים והמה יהיו לי לעם ואלו בגוים כתיב מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה' להיות לי לעם ואני אהיה להם לאלהים ע"כ. בארו בזה דברינו אשר אמרנו לך כי ההפרש אשר יש בין ישראל לאומות מעשיהם הטובים, שלא לומר דוקא כאשר הם עושים רצונו של השם יתברך או בחר בהם ולא כאשר אין עושים רצונו של השם יתברך, ולפיכך כתיב והייתי לכם לאלהים קודם ואחר כך והמה יהיו לי לעם כלומר מה שהשם יתברך בחר בישראל הוא קודם ואף כי ישראל אינם מקבלים אלקותו, לכך לא כתב גם כן קודם בחירת אברהם מעשיו הטובים, שלא תאמר כי הוא ית' בחר באברהם ובורעו אחריו בשביל מעשיהם,

בכר הרחבנו הביאור בכמה מקומות שכאשר יעמוד האדם על הדברים ההם יקנה בהם בנה שלימה אמיתית בענין הזה שהדבר הזה חזיב ומוכרח להיותם חבור הקדוש נצחי, ומ"מ מעלת ענין הנכבד הזה יש להאריך בו, כי דבר זה יודע מעלת ישראל ויתבאר לך כי לא נב הש"י את ישראל בגלותם, וכאשר מצאנו י הדברים הטבעיים אשר הם בעולם כולם יש הם קיום לא ישתנו ולא יצויר שיהיה לדבר שהוא תר במעלה מן הטבע ובלתי נכנס תחת הטבע מו שהוא דביק ישראל בו ית' אשר הדביקות

הזה בלתי טבעי, ואם באולי יאמר שמצאנו שהדביקות הזה היה לו סתופת וחסרון לפי המעשים וכך אפשר שיוסר הדביקות לגמרי, בודאי דבר זה אפ"ל אצל נח ואדם, שלפי שלא הי' הדביקות רק פרטי לנח בלבד כאשר ישתנו הפרטים ישתנה הדביקות ג"כ. אבל האבות שלא היה הבטחתם פרטי רק כללי לך ולזרעך אתן את הארץ ודבר זה נקרא דביקות כללי, דהיינו כלל האומה ואין שנוי בכללי רק השנוי הוא בפרט. ולפיכך אע"ג שיתוסף ויגרע הדביקות לפי המקבלים מ"מ ומצא עצם הדביקות הכללי עומד, לכך דביקות הזה אין לו שנוי אף בגלות, כי לא שייך השתנות ע"י הטא כי אם שיגיע לפרטי השינוי, אבל לא יגיע שנוי לכללי ולהורות לך כי לא היה התחלת הדביקות מצד הפרט רק הדביקות הזה דביקות כללי לא דביקות פרטי, לכך כאשר בחר הש"י מתחלה באברהם והוציאו מאור כשדים לתת לו הארץ כתיב (בראשית י"ב) ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך. ותקשה הר"ם ז"ל שתימה הוא שלא זכר הכתוב קודם זה שהיה אברהם צדיק ולכן נגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך וממולדתך וגו', כי בלא זה לא נגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך לכך ראוי היה לכתוב קודם צדקת אברהם, וכמו שתמצא בנח (בראשית ו') ונח מצא חן בעיני ה' ואח"כ כתיב (שם) אלה תולדות נח וגו', הזכיר קודם צדקת נח קודם שהזכיר שדבר השם יתברך עמו, אבל לפי הדברים אשר אמרנו לך לא יקשה כלל כי אצל נח לא היה רק בחירה פרטי והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא והכל הוא לפי מעשה צדקות שלו, אבל באברהם לא היה בחירה פרטית רק באומה הישראלית שהם זרעו, שהרי כתיב באותה בחירה ואעשה אותך לגוי גדול וזה בחירה כללית ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל ולא בחטא כי המעשה הוא לפרט, אף כי בודאי זכות אבות מועיל, מכל מקום עיקר הבחירה בחירה כללית בו ובורעו, ואל יקשה לך מה שכי' (דברים ט') לא בצדקתך אתה בא לרשת וגו' ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך, בודאי

מקור מלכותו, אלהים תורתו כו'

עשו ליעקב, — ואוהב את יעקב, שהיא תשובה נצחית מספקת לכל תאנתם של מתאוננים קטני-אמנה, האומרים בכל דור ודור, וביותר בדור התגלות אור ישועה: „במה אהבתנו?“, ובאמת — „אהבת עולם ואהבה רבה אהבתנו ד' אלהינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו“, „אבינו מלכנו, בעבור שמך הגדול ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדום חקי חיים, כן תחננו ותלמדנו. — והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ, ותוליכנו מהרה קוממיות לארצנו“, ואומר: „מהר והבא עלינו ברכה ושלום, כי אל פועל ישועות אתה, ובנו בחרת מכל עם ולשון, להודות לך וליחדך באהבה“, וחזתם: הבהור בעמו ישראל באהבה, להיות הקדמה ליחוד ד' ב„שמע ישראל“ ו„ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד“, הנאמר בחשאי; ואע"פ שהגלוי סותר זה לפעמים אין בכך כלום, כי האמת הברורה הוא מאמר השבטים כולם: „כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד“, ויעקב אבינו לא מת, ד"מקיש הוא לזרעו: מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, והרי זה בא ללמד ונמצא למד: מקיש זרעו לו מה הוא כילו בחיים, וישא יעקב רגליו, ויאסוף רגליו אל המטה, אף זרעו כולו בחיים, „ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כולכם היום“, „בימים ההם ובעת ההיא נאם ד' יבוקש את עון ישראל ואינו ואת חטאת יהודה ולא תמציאנה, כי אסלח לאשר אשאר“.

פסוקים
מר על לבך; * ת"ר כיצד היו כורכין את שמעו אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר ולא היו מפסיקין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מפסיקין היו א"ל שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואנן מאי מעמא אמרין ליה כדרדיוש' שבעין בן * לקיש דאמר רשב"ל יוקרא יעקב א"ל בניו ויאמר האסוף ואגידה לכם ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אבר שבא חס ושלום יש במספתי כפול באברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אברו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר אברו כשם שא"ל בלבך אלא אהרן כך אין בלבנו אלא אחד ; באותה שעה פתח יעקב ויאמר לא אברו משה רבינו לא נאמרתי אברו ; אמרו רבנן והכי נעביד נאמרתי לא אברו משה רבינו לא נאמרתי אברו ; יעקב התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי אבר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי ; משל לבת מלך שדריחה ציץ קדידה אם תאמר יש לה ננאי לא תאמר יש ; לה צער התחילו עבדיה להביא (6) בחשאי אבר רבי אבהו התקינו שיהו ; אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינן ובנהררעא דליכא מינן עד ; שהטא אמרי לה בחשאי ;

התבונן וראה איך הניע הענין האלוהי - אשר דבק באבריהם, ואחריו בכלל בני הסגולה אשר יצאו ממנו, בארץ המקדשת - להעלות האמה מדרגה אחר מדרגה: איך שמר האלוה על זרעם, בהיותם גרים בארץ לא להם, לבלתי ידח מהם נדח, איך שם אותם שם במקום הפטוח והטוב והפורח ביותר, ואיך הרבה אותם רבוי מפלא, - עד אשר העבירים ונטעם באדמה הראויה לאנשי סגולה.

ולכן נקרא האלוה אלהי אברהם ואלהי יצחק, כמו שנקרא יושב הכרובים ויושב ציון וירושלם, בהיות המקומות האלה דומים לשמים, אשר נאמר בהם: "תישבי בשמים", כי במקומות ההם נגלה אורו ככל אשר נגלה בשמים: אך פה בא הגלוי על ידי אנשים שנמצאו ראויים לקבל את האור ההוא, אשר שפע עליהם מאת האלוה: לשפע זה יקרא אהבה, ובאהבה זו נצטיינו להאמין ועליה אנו מודים ומשבחים בברכות אהבת עולם אהבתנו. עלינו לזכור בברכה זו כי ההתחלה היא מאת האלוה, לא מאתנו, - כמו שאנו אומרים בבצל החיים, למשל, כי לא הוא ברא את עצמו, כי אם האלוה הוא אשר צירף והתקינו אחריו אשר הוכן החמר המתאים לקראת הצורה ההיא. כך היה האלוה ית' המתעורר והמתמר להוציאנו ממצרים למען נהיה לו לצבא והוא יהיה לנו למלך, - כדבר האלוהי: "אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים"; ונדולה מזאת אמר: "ישאל אשר בך אתפאר".

שיחות הרב צבי יהודה לספר שמות, עמ' 203: "בפרשתנו מתברר במספר מקומות ענין הסגולה המיוחדת של עם ישראל, וזה הוא אחד מן המקומות בהם האור החיים מבליט זאת. הרי ליתרו יש חכמה מענינת, ומשה רבינו קיבל ממנו דבר יסודי וחשוב השייך להדרכת החיים של כלל ישראל. יתרו צודק מאוד באומרו דברים פשוטים ונכונים: 'נבל תבל' (שמות יח, יח). איך משה רבינו לא השיג מעצמו את היחידוש הזה של יתרו? ! כביכול הגוי הזה יותר חכם מעם ישראל, יש לו יותר שכל בחלק זה של תורה מאשר למשה רבינו? ! אלא סגולת ישראל ובחירתו אינה תלויה במעלות. יכול להיות משהו יותר חכם מאיתנו, ובכל זאת בנו בחר רבונו של עולם. אף על פי כן ועל מנת כן! אז מה הוא עניינו המיוחד בודאי שהחכמה חשובה מאוד ומכובדת מאוד, אבל בחירת ישראל, היא לא בחכמתכם ולא בצדקתכם (ע"פ דברים ט, ה-ו). ברור שיש חסידים וצדיקים אצל אומות העולם ואיננו שוללים זאת, אבל לא על פי זה נעשתה הבחירה. אם כן על מה מבוססת העקשנות של בחירת ישראל דווקא, ואפילו אם הם חוטאים? אלא אנו חוזרים לאותה הערה ידועה של המהר"ל (נצח ישראל, פרק יא): במה זכה אברהם אבינו שד' יבחר בו? אצל נח נאמר ית' איש צדיק תמים היה בדרתיו (בראשית ו, ט), אבל אצל אברהם לא מוזכרת שום זכות, אם כן מדוע הוא נבחר? האם זו סתם עקשנות? אלא ללמדנו שבחירתנו אינה מצד המעלות האנושיות. אמנם גם במעלות, בכשרונות ובצדקות, אנו נפגשים לפעמים בסייעתא דשמיא, אבל באופן יסודי אלו הם מעלות וכשרונות אנושיים, שמופיעים מלמטה, מהצד האנושי, להם מתלווה גם סייעתא דשמיא. איננו מדברים כאן על דבר שמופיע מצד ההתפתחות האנושית אלא על עצם הנשמה והיצירה. יצירת הנשמה המיוחדת הזאת, יצירת הטבע והסגולה האלו ללא שום הכנה אנושית, היא נקראת בחירה אלוהית. לכן חשובה העריכה של התורה שאינה מספרת לנו שאברהם אבינו היה צדיק. אמנם אחר כך מתגלה ענקיותו של ענק זה באמונה ובהכרה, אבל אין הדבר מוזכר לפני כן, כמו אצל נח, אלא מופיעה גזירה פתאומית: 'לך לך' (בראשית יב, א)! אברהם אבינו מקבל פקודה: צא מכאן ולך. הוא היה מלא משמעת, עד כדי עקידת יצחק. 'האמן בך' (שם טו, ו). אבל לאן ללכת? קודם כל יש לך לצאת מפה וללכת 'אל הארץ אשר אצא' (שם יב, א), ושם 'אעשך לגוי גדול' (שם, ב). שלוש המילים האלו קובעות את כל הענין שלנו. לחסידי אומות העולם יש חשיבות אישית גדולה, אבל פה זו הפעם הראשונה שאנו נפגשים בגילוי שם שמים ובערך אלוהי-צבורי-חברתי ... בפרשתנו אנו נפגשים בענין סגולת האומה, על פי דברי הענק הקדוש והגדול בחכמה ובפילוסופיה האור החיים: יכול להיות שיתרו יותר חכם ממה רבינו שלא עמד בעצמו על חידושו, אבל מה איכפת לנו בכך אם הוא יותר חכם? ! אפילו אם יהיה יותר צדיק, ואפילו יהיו בו יותר מעלות, אין זה משנה כלל וכלל, כי הסגולה המיוחדת לנו היא באופן יצירת ד' אותנו. הצדקות והחכמה הן פרטים, ואילו אנו מדברים על המקור שהוא כלל הנשמה והיצירה, וממנו משתלשלים הפרטים. 'ישמע משה לקול חתנו ויצעל כל אשר אמר' (שמות יח, כד). עניינו המיוחד איננו בחכמה שלנו ובפרטיה. אפילו אם יהיו הגויים יותר צדיקים מאיתנו, אין זה משנה. 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', לא באהבה פשוטה אלא באהבה אלוהית, כלל עולמית, של בורא שמים וארץ" וכי.